

*Трофімова Л. В.,
к.ю.н, доцент, старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
фінансового права,
Національний університет ДПС України*

МІЖНАРОДНІ АКТИ ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Реалізація фінансової політики разом з економічною у діяльності як окремих суб'єктів, так і держави у цілому впливає на узгодження соціально-економічних інтересів сучасного суспільства, і з розвитком міжнародного фінансового ринку роль фінансової політики окремої держави постійно зростає в умовах міждержавної конкуренції. Проблеми правового регулювання фінансового контролю на всіх етапах фінансової діяльності держави і прорахунки фінансової політики держави позначилися на скрутному становищі України в умовах кризи, що потребує нових підходів до управління процесами розвитку фінансового ринку та його співвідношення з реальною економікою та можливістю фінансування відтворювальних процесів і, як наслідок, забезпечення економічного зростання, скорочення державного боргу і підвищення кредитного рейтингу держави та якості життя. Відомий експерт А. Пасхавер здивований відсутністю інформації щодо механізмів протидії кризовим явищам, що нібито закладені у проект держбюджету на 2012 рік: «Закладені в бюджеті цифри засновані на припущенні, що кризових явищ не буде. У програмі розвитку народного господарства, відображенням якої є бюджет, повинен бути план “А” і план “Б” – антикризовий. Але ми можемо знати, що уряд дбає про нас: максимально компенсує наші втрати. Ось це і є соціальна політика» [1]. Офіційна правова доктрина України як теоретичне закріплення поглядів щодо загальноновизнаних цінностей і соціальної дійсності відображена в основному джерелі фінансового

права – Конституції. Концепція зазвичай становить систему поглядів, задумів і розуміння як природного прагнення до осмислення, творчого пізнання розробників щодо способів і засобів впливу на суспільні явища з метою покращення життя.

Суб'єкти господарювання та суб'єкти політичного процесу в конкурентному середовищі активно використовують фінансову політику. Природно, що це впливає на предмет фінансово-правового регулювання. Фінансова політика як поняття, на нашу думку, є багатомірною складною юридичною категорією, що поєднує об'єктивно сформовану, цілісну і відносно відокремлену групу функціонально взаємозумовлених і структурно пов'язаних норм права, що регламентують конкретно визначені суспільні відносини, пронизуючи предмет фінансового права, у поєднанні з науковими, освітніми, організаційними, економічними заходами покликана вдосконалити фінансову систему і сприяти зростанню добробуту у суспільстві.

Фінансова політика на етапі проведення радикальних реформ (пенсійна, податкова, судова, адміністративна), на нашу думку, буде ефективною тоді, коли суспільство забезпечуватиме безпеку своїх членів для реалізації прав і свобод, передбачених Загальною декларацією прав людини (1948 р.), без обмеження свободи розвитку особистості (ураховуючи принцип ненанесення шкоди іншим), захищаючи їх від збитків задоволення інтересів у соціальному і міжнародному аспекті відповідно до ратифікованих Україною міжнародних документів. Законодавство колишнього Союзу РСР застосовується з питань, що не урегульовані законодавством України, за умови, що воно не суперечить Конституції і законам України (Постанова Верховної Ради України «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства колишнього Союзу РСР» від 12 вересня 1991 року). Для гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС та забезпечення відповідності правовим основам і міжнародним стандартам якості життя потрібно розмежовувати норми-принципи, норми-дефініції, загальні і спеціальні норми з огляду на те, що колізії між нормами-принципами і позитивними нормами зустрічаються досить часто. За допомогою законів та інших правових актів забезпечується загальновизнана міра поєднання суспільних, особистих і групових інтересів, фіксується і гарантується захист інтересів держави, суспільства та громадян [2, с. 126]. Для державно-правового регулювання економіки і підприємництва використовуються такі засоби: норма-

тивне регулювання основ діяльності; офіційне визнання і визначення статусу; закріплення порядку ведення діяльності; вимоги до змісту і якості діяльності; організація підтримки підприємництва; контроль за дотриманням законності, введення заборон і санкцій за недотримання нормативів [2, с. 127], що, безперечно, впливає на реалізацію фінансової політики як у діяльності окремих суб'єктів, так і у державі в цілому. Поділяємо позицію одного з авторів української політології Гасвського Б. А. у тому, що коли ми говоримо про проблеми соціальної науки, то, як правило, маємо на увазі два аспекти цієї проблемності: це проблеми, власне, науки, тобто рівня її розвитку, науково осмисленого буття, його досконалості, меж, наявності «білих плям», переконливості наукового інструментарію тощо; це об'єктивна реальність, об'єктивне суспільне життя, той об'єкт науки, що пізнати неможливо. Досконалість його пізнання завжди вимірюється критеріями практичності, можливості використання для організації необхідної стабільності життя, безболісного просування по шляху задоволення постійно зростаючих потреб суспільства на кожному конкретному етапі [3, с. 131]. Побудова ефективної фінансової політики – це постійно триваючий процес, що поряд з економічними законами враховує історичні особливості розвитку держави. Однією з передумов існуючих проблем здійснення фінансової діяльності у державі є недоліки побудови фінансової політики з огляду на її короткострокове орієнтування.

Фінансова система як об'єктивне явище (публічні і приватні фінанси, державні фінанси, міжнародні фінанси, фінансовий ринок, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств) є ознакою незалежності держави. Фінансова політика, на нашу думку, як інститут взаємопроникнення публічного і приватного інтересу, впливає на розвиток сучасного фінансового права і юридичної практики у сфері фінансової діяльності держави, а також свідчать про наявні проблеми правового регулювання у формуванні фінансової системи, скерованої на соціально-економічне зростання, покращання добробуту населення, підвищення якості життя і цивілізоване державотворення.

У мистецтві вироблення політичних рішень відома дослідниця політики Дебора Стоун пропонує власні рецепти і застереження, що ми поділяємо: проект з вироблення раціональної державної політики спирається на три наріжні камені: модель аргументування; модель суспільства й модель вироблення політичного курсу (вивчення цілей; визначення альтернативних дій для досягнення цілей; передбачення

можливих наслідків кожної альтернативи; оцінка можливих наслідків кожної альтернативи; вибір альтернативи, що найкраще забезпечує досягнення визначених цілей) [4, с. 16]; збитки – це політичні вимоги, що їх висуває одна група інтересів до іншої, однак невизначеність цих збитків і наша нездатність виміряти їх, чи то в ринковій вартості, чи то в інших обчислювальних одиницях, роблять їх не менш важливими (що абстрактніші й символічніші збитки, то більш суперечливі вони з політичного погляду) [4, с. 96]. Роль політики у сфері державних видатків у країнах з перехідною економікою залежить, крім усього іншого, і від вихідних економічних умов і намірів країн щодо темпів проведення реформ) [5, с. 221]. Успішна реформа системи державних видатків є найважливішою умовою реалізації економічних реформ) [5, с. 222]. Прогностичний оптимізм полягає в тому, що народ України може з такими природно-географічними ресурсами своїми руками будувати власний дім, використовуючи для цього будівництва в конкретних умовах України найміцнішу цеглу – політичну державу, політичний геній, здатність народу до самоорганізації в ім'я великої мети – розбудови незалежної, високорозвиненої України [3, с. 124].

Організацію Об'єднаних Націй асоціюють з підтримкою миру та безпеки, проте діяльність ООН охоплює значно ширше коло завдань у різних сферах, ніж миротворчість та вирішення конфліктів, спрямованих на покращання життя людей у різних куточках світу. ООН переслідує цілі (ст. 1 гл. 1): 1) підтримувати міжнародний мир і безпеку; 2) розвивати дружні відносини між націями на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів; 3) здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру й у заохоченні і розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії; 4) бути центром для узгодження дій націй у досягненні цих загальних цілей. Відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй і Статуту Міжнародного Суду від 26.06.1945 р. (ст. 55 гл. IX: міжнародна економічна та соціальна співпраця), з метою створення умов стабільності і добробуту ООН сприяє: а) підвищенню рівня життя, повній зайнятості населення і умовам економічного і соціального прогресу та розвитку; б) вирішенню міжнародних проблем у галузі економічній, соціальній, охорони здоров'я і схожих проблем; міжнародному співробітництву в галузі культури і освіти; в) всебічній повазі і дотриманню прав людини і основоположних свобод для всіх.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. визначає, що усі держави, які беруть участь у цьому Пакті, у тому числі ті, що відповідають за управління несамоврядними і підопічними територіями, повинні, відповідно до положень Статуту ООН, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право (ч. 3 ст. 1). Конвенцією про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй від 13.02.1946 р. визначено, що оскільки ст. 104 Статуту ООН передбачає відповідну правоздатність для виконання функцій і досягнення цілей, а ст. 105 окреслює привілеї та імунітет на відповідній території членів, то, зважаючи на ст. 6, Об'єднані Нації при застосуванні прав, не будучи обмеженими фінансовим контролем, правилами чи мораторієм (ст. 5), повинні рахуватися з заявами (поданнями) з боку урядів кожного члена Організації, оскільки Організація визнає, що такі заяви (подання) можуть бути взяті до уваги без шкоди для інтересів Об'єднаних Націй. ООН оприлюднила доповідь із визначення індексу розвитку людства у 2007–2008 роках. Україна входить до групи лідерів серед держав із середнім розвитком. Разом з нами до цієї когорти увійшли Домініка, Сент-Люсія, Казахстан, Венесуела та Колумбія [6]. Рівень життя населення країни значною мірою характеризується структурою ВВП та його використанням. Аналіз рівня життя населення звичайно супроводжується аналізом двох взаємозалежних показників: «споживчий кошик» і «прожитковий мінімум». У звіті Economist Intelligence Unit «Індекс демократії» зазначено, що з 28-ми країн Східної Європи у 19-ти спостерігається зниження індексу демократії в період між 2008 і 2010 роками, причому найбільш значне скорочення спостерігається в Україні [7]. Люди в Україні часто не мають достатніх знань щодо власних прав і, відповідно, не використовують ті переваги, що їм надає чинне законодавство [8].

Закон України «Про прожитковий мінімум», відповідно до статті 46 Конституції України (254 к/96-ВР), дає визначення прожитковому мінімуму при реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень. Вітчизняне законодавство визначає категорію «прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку» як документи, що відповідають вимогам законодавства України щодо документів і відображають прогнози та програми економічного і соціального розвитку. У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну й соціальну політику, спрямовану на реаліза-

цію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому. Разом з тим потрібно наголосити, що саме тоді, коли проблеми у суспільстві стають болючими для всіх верств, груп, класів, то особливу роль у їх вирішенні, на нашу думку, відіграють фундаментальні і прикладні наукові дослідження, що збагачують практику.

Доцільно було б, на нашу думку, з метою узгодження стратегічних орієнтирів розвитку фінансової сфери та різних галузей економіки у Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-III внести доповнення щодо довгострокового прогнозування (із визначенням його періоду не менше як на 30–60 років з огляду на трудовий стаж та планування життєвих циклів людини).

Список використаної літератури

1. Власть упрекнули в плохой подготовке реформ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://minprom.ua/news/77525.html>
2. Тихомиров Ю. А. Предприниматель и закон: практическое пособие / Тихомиров Ю. А. – М.: Экономика, 1996. – 287 с.
3. Гаєвський Б. А. Українська політологія (концептуальні засади): навчальний посібник / Гаєвський Б. А. – К.: МАУП, 1994. – 144 с.
4. Дебора Стоун. Парадокс політики. Мистецтво вироблення політичних рішень / Дебора Стоун; [перекл. з англ. Олександра Буценка]. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2001. – 304 с.
5. Розпутенко І. Управління державними видатками в перехідних економіках / Розпутенко І. – К.: Основи. – 223 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rate1.com.ua/ua/suspilstvo/riven-zhittja/1360/>
7. Національна доповідь про людський розвиток 2011 року «Україна: на шляху до соціального залучення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf
8. Майборода Я. Програма розвитку ООН – шлях до побудови життя суспільства та особистості за найкращим міжнародним досвідом / Я. Майборода // Без Бар'єрів. – 2011. – № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bbnews.com.ua/programma-rozvitku-oon-shlyakh-do-pobudovi-zhittya-susp-ilstva-ta-osobistost-za-naikrashchim-m-zhnarod>.